

Nikebaiko Luke

Antton Kazabon

Ezen gizonik, ez emakumerik, gure herrian, Nikebain, kapelurik gabe ibiltzen zenik. Ez neskarik, ez mutikorik. Ez zaharrik ez gazterik. Eta nolako kapeluak! Batzuk zoragarriak! Benetan ikusgarriak, Nikebaiko biztanleen kapeluak. Tamaina eta kolore guztietakoak.

Herriko kapelu fabrikak ez zuen oporrik, ez zuen jai egunik. Gau eta egun lanean, aste eta jai martxan. Neurrira egingako kapeluak, herritarrek eskatu ahala eta eskatu bezalakoxeak.

Halakok horrelako kapelua erosi zuela, nik ere bai. Beste hark halakoa, nik ere bai. Ez dakit munduan izango den gure herrian bezain jende inbidiatsuagorik. Zer ikusi, huraxe nahi. Kolore berriren bat ateratzen bazuen norbaitek, astebeteren buruan herri erdia halakoxeko koloreko kapeluarekin.

Hasieran, kapeluen arrazoia eguzkitik babestea omen zen. Hala kontatzen dute, behintzat, gure aurrekoek. Nikebain eguzkiak beti fuerte jo izan omen du, eta horregatik omen da kapeluen tradizioaren kontua. Batez ere, burua eta begiak babesteko. Baina une batez, lekuz kanpoko eta gehiegizkoa zen kapeluen erabilpena.

Niri ez zitzaidan batere gustatzen kapeluen eromen hura. Ez kapeluak itsusiak zirelako, ez. Kapeluak oso politak ziren, eta neurri batean, beharrezkoak ere bai. Kapeluen inguruan sortzen ziren lehiak eta norgehiagokak ziren gustatzen ez zitzaizkidanak.

—Hara! Hara! Ikusten al dun Pepita?
—Bai, neska! Ikusiko ez dinat, ba! Polita zagon! Gona urdina eta kapelu gorria! Ertzaina ematen din. Nik badi-nat hori baino politagoa eta ederragoa. Eta handiagoa, gainera!

—Nik ere bai. Baina bazekinat noiz jantzi behar dudun, eta zein arroparekin.

—Ai! Batzuk hobeto zeuden etxean, jantzen ikasi arte.

—Zergatik etxean? Dabiltzala hortxe, denen aurrean barregarri!

Kalean, nonbait hor moldatzen ziren, baina lokal itxietan ez zen giro izaten. Horrelako leketan sesio handiagoak sortzen ziren

—Kontuz, motel! Begira ezak aurre-ra!

—Lasai, gizona! Horrenbesteko mina eman al diat, ba?

—Mina, esaten duk? Mina, mina ez, baina ia-ia begia atera hidan, motel, hire kapelutzar horrekin. Ez badakik handia erabiltzen, hurrena eros ezak tikiagoa.

—Nik nahi dudun hainbestekoa erabiko diat. Entzun al duk?

—Beno egia esan, hik derrigorrez eraman beharra daukak handia, bai.

—Zer esan nahi dut? Buruhandia deitu al didak? Oraintxe ikusiko diagu nor den buruhandia!

—Ez hadi horrela jarri, motel! Denak kabitzen gaituk eta.

Kapeluak, kapeluak, kapeluak... Ez zen beste konturik herrian. Ez zen beste lanik eta beste arazorik. Nork jantzi ka-

pelurik handiena eta politena. Biztanle bakoitzak dozenaka zituen, zein baino zein ederrago, politago, handiago. Paseatzeko bat, lanerako bestea, eskolarako, igandetarako... Horregatik, ezin eramana eta inbidiarazko jarrerak noiznahi eta nonahi.

—Hori ez al dun igandean hiri lapurtu zintan kapelu berria?

—A, bai! Hala dun, gainera! Lapur zikina! Ez din lotsarik! Aizan, Pakita! Nondik atera dun kapelu polit hori?

—Nondik? Nondik aterako ninan, ba! Nire etxeko armairutik! Nondik uste huen, ba? Hik behintzat ez dun berehalakoan horrelakorik aterako hire armairutik!

—Ez, arrazoi dun. Gaur ezin izan dinat atera, hik lapurtu hidalako lehengoan. Lapur alaena!

—Zer? Ni lapurra? Zer uste dun, denak hi bezalako zorritsuak garela? Hau nirea dun. Hirea nola izango dun ba? Hire kapeluak txori kaka ditun, neska, nireen ondoan.

—Txori kakak? Lotsarik ez! Dirua behar badun, eskatu. Eta nik emango dinat kapelu bat erosteko adina. Baina lapurretan hastera ere...

—Aizan, berriz lapurra deitzen badi-dan, benetan lapurtuko dinat buruan daramanana, baina zima eta guzti! Aditu al dun?

Lehiak, inbidiak, haserreak... Eta ba al dakizue zer zen hori baino okerrago-ko arazoa? Herritar guztiok, derrigorrez,

REBECA LUCIANI.

nahi eta nahi ez, kapeluarekin ibili behar genuela uda eta negu. Eguzkitan eta euritan, itzalean nahiz eguteraan. Kapelua buruan genuela, bazter guztietara eta uneoro. Niri ttiki-ttikitandik zaizkit jasan ezinak kapeluak. Aitak edo amak kapelua jantzi orduko, nik hartu eta fuera, lurrera botatzen nuen. Sekulako borrorak izaten genituen etxean nire kapelua zela eta.

—Baina, Luke, zergatik zara horrelakoa? Polita emango duzu kalean kapelurik gabe! Denak kapeluarekin eta zu gabe, ala!

—Ba, ni gabe. Norbaitek hasi beharko du gabe ibiltzen ere.

—Baina, zer esango du jendeak? Arraroa zarela esango dute, Luke.

—Niri bost axola jendeak esango duena, ama! Zer egin behar dut, jendeak esaten duena, edo nik nahi dudana?

—Ez da hori, Luke. Herri honetan... denak ibiltzen gara kapelua jantzita.

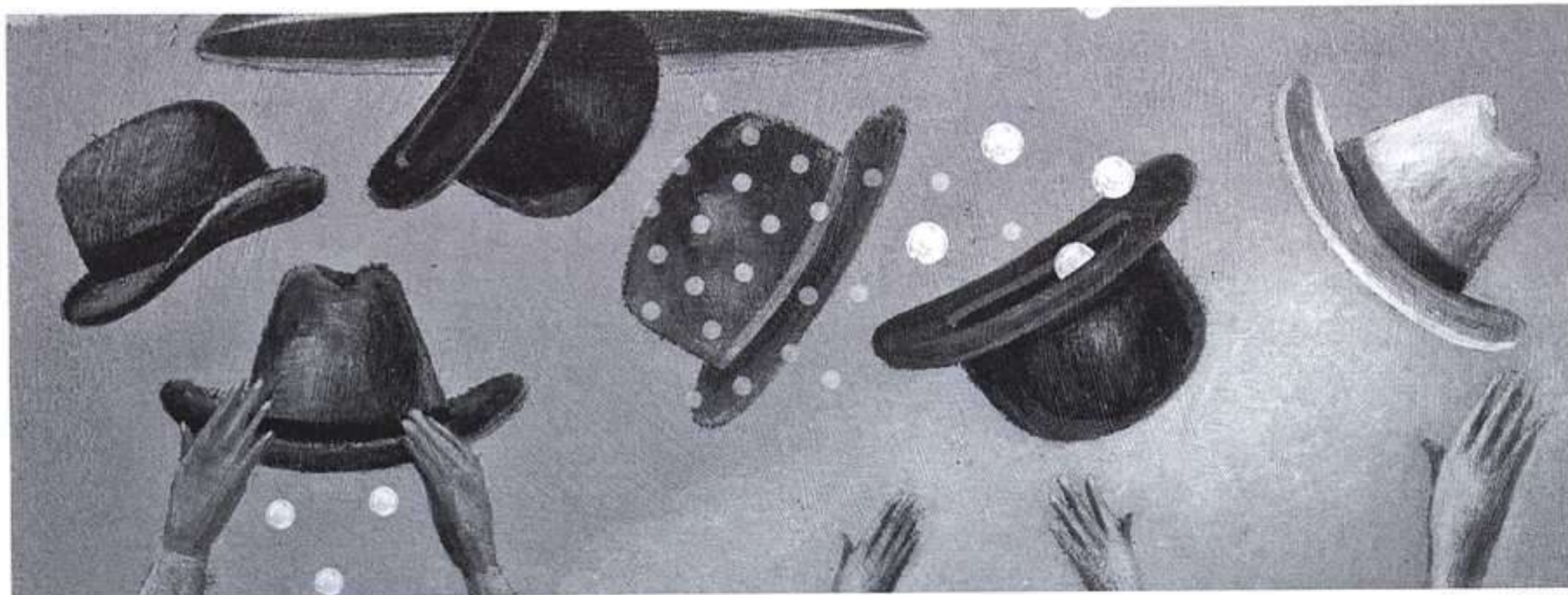
—Eta nork erabaki du hori? Niri ez dit inork galdetu nola ibili nahi dudana.

—Zer kostatzen zaizu, ordea, kapelua jantzea? Begira. Gaur beste berri bat erosi dizut. Zoragarria da. Urdin argi-argia. Zatoz probatzera, Luke, mesedez! Gaurko eguzkiarekin kiskalduko zara bestela.

—Ezetz. Ez dudala jantziko, ama. Ez, ez eta ez! Nola esan behar dizut?

—Lagunak ere arraro samarra ote zaren galdezka hasi zaizkigu, Luke.

—Ederki. Ba, esaiezue baietz. Arraroa naizela, oso arraroa gainera. Begira ama, nik ez diot inori esaten zer jantzi behar duen. Beraz, niri ere ez esan kapelu zahar horiek jantzeko. Gaur, gainera, ez du eguzkiak hainbeste berotzen. Neguan jantziko dut, hotz handia egiten badu. Gogoia dudanean, batzuetan... Baina uneoro ez, ama. Traba izugarria egiten dit buruan, eta azkura ematen dit. Nahia-go dut arraroa izan, ardiak bezala beste guztien antzera ibili baino.

REBECA LUCIANI.

Egun asko egon ziren gurasoak nirekin haserre, asteak, hilabeteak... Baina azkenean onartu zuten nire erabakia. Tarteka kapelua janzten nuen, baina nahi nuenean soilik.

Ilea ere luzatzen utzi nuen, eta sekulako orrazkerak egiten nituen. Behin mototsa, hurrengoan txirikorda... Herrian sumatzen nuen halako ezinegon berezi samarra jende artean nenbilen bakoitzean. Hango esamesak eta hango zurrumurruak! Baina niri bost axola horiek guztiak.

Jendea ordea, gaizki esaka ere aspertu egin zen, nonbait, eta zenbait irribarrez agurtzen ere hasi zitzaidan. Aurrena gutxi batzuk, baina gero eta gehiago.

Laster hasi ziren Nikebaiko biztanleak, «nik ere bai!», «nik ere bai!» eta «nik ere bai!». Kapeluak desagertzen hasi ziren egun batetik bestera. Eta ile adats luzeak ugaltzen ere bai, hilabete batzuen buruan. Gizonezko batzuk bakarrik zeramaten kapelua egunero. Jendeak zioenez, burusoilak bakarrik zebiltzan kapelua buruan zutela.

Udako beroa gogor jotzen hasi zitzaigunean, ilea moztea erabaki nuen, eta egia esan, asmatu egin nuen. Hura zen, hura, freskura! Baita gainontzekoek ere. Batez ere gizonezkoak izan ziren ilea moztu zutenak. Emakumezkoek, ordea, beren ile luzearekin jarraitu zuten. Batzuk luze-luzea, besteak kizkurra... Eta koloreak? Kolore guztietako ileak ikus zitezkeen Nikebaiko nesken buruetan.

Kapelu fabrikako langile gehienak sobran zirenez, ilea moztu eta apaintzen ikasi zuten. Sekulako jendetza zuten egunero, kapelu fabrika zaharreko lokal batzuetan prestatu zituzten ile apaindegietan. Gehienak emakumezkoak, baina gizonezkoak ere gero eta gehiago joaten ziren. Gure ama ere, astero joaten zen ilea orraztera eta kolorez aldatzera.

Nikebain udara oso luzea izaten da, eta beroa. Behin, begietako mina sentitzen hasi nintzen. Ezin nituen begiak ireki, eta eguzkiak gero eta kalte handiagoa egiten zidan. Egunero begiak

malkotan eta makarrak gau eta egun. Egunez ia ezin nintzen kalera atera, eguzkiak bi begiak txikitzen zizkidalako.

Azkenean, sendagilearengana joan ginen, eta hark esan zigun ezin nintzela horrela eguzkitan ibili. Nikebaiko eguzkia oso indartsua zela, eta begiak babes-tu egin behar nituela.

—Baina, nola babestuko ditut begiak? Eskuekin tapatuta?

—Ez, mutiko, ez. Gure herrian beti egin izan ohi dugun bezala, kapeluarekin. Edo bestela, begira, horrelako betaurreko beltzekin.

—Baina eguzkiak zergatik egiten dit kalte niri bakarra?

Ez, eguzkiak ez dizu zuri bakarra egiten kalte begietan. Nikebaiko guztioi egiten digu.

—A, bai? Nik ez dut ba beste inor kezkatzen sumatu.

—Zaude lasai. Laster hasiko dira.

—Zergatik diozu hori?

—Zuk denbora luzea daramazu buruan kapelurik gabe, Luke, eta jada hasi zara eguzkiaren eragina sentitzen. Gainontzeko biztanleak hasi berriak dira. Baina hauek ere laster hasiko dira begiak ezin irekiz. Lehen kapeluak babesten zituen gure begiak eguzkiaren argitik, baina orain asko dabilta gabe. Hori da arrazoa, Luke, ez du beste esplikaziorik.

—Orduan, zer?

—Esan dizut. Kapelurik ez baduzu erabili nahi, hona betaurreko beltz hauek. Hauek jantziz gero, eguzkiak ez dizu minik egingo.

—Ziur al zaude?

—Ez daukat inolako zalantzarik, Luke.

—Han atera nintzen sendagilearengandik nire betaurreko beltzekin. A zer nolako mesedea! Lasai-lasai ibil nintzeen eguzkitan, alajaina! Zoragarria! Egun hartan bukatu ziren nire begietako arazoak!

Baina, berriro ere, eta nahi gabe, Nikebaiko biztanlerik arraroena nintzen.

Nire betaurreko beltz haien distirak ez zien onik egiten herriko askori, eta han hasi ziren gaizki esaka. Kontakatilu guztien esamesak eta zurrumurruak amai-gabeak ziren.

—Ikusten al duzue Luke?

—Bai, motel! Berriro ere hasi duk hori mozorrotzen.

—A zer piura! Nondik atera ote ditik betaurreko beltz barregarri horiek?

—Labe zomorroa ematen dik bere bi begi beltz handi eta guzti.

—Ez zekik zer egin atentzioa emateko.

Ni, berriz, lasai, eta etxeakoak ere bai. Sendagilearen agindua baitzen. Eguna joan eta eguna etorri, ordea, batzuk irribarrez agurtzen hasi zitzaizkidan. Denbora pasatu ahala, gero eta gehiago, begi onez begiratzen zidatenak.

—Ez dituk batere itsusiak Lukeren betaurreko horiek, e!

—Ez. Niri gustatzen zaizkidak.

—Non erosi ote ditik?

Eta, halakoren batean, hor hasi zen jendea, «nik ere bai!», «nik ere bai!» eta «nik ere bai!». Kosta zitzaien, baina lehenengoak esan zuenean, han zituen atzetik beste guztiak.

Batzuk begietako minarekin hasiak zirelako, eta besteak minik ez zutelako, laster amaitu ziren sendagilearen betaurreko beltzak.

Kapelu fabrika zaharrean oraindik bazen nahiko lekua sobran, eta berehala egokitu zituzten lokalak betaurreko beltzak egiteko. Lehen kapelu fabrika zen tokian, hiru lantegi daude orain. Ilean apaindegia, betaurreko beltz fabrika eta hirugarrena, kapeluena, noski. Honen ere jarraitzen du. Neguan jende askok erabiltzen du kapelua oraindik, eta burusoilak, berriz, urte guztian.

Gaur egun, norbera nahi duen bezala dabil Nikebain. Kapeluarekin, gabe, ile motzarekin, luzearekin, kizkurrarekin, beltzarekin, horiarekin, betaurreko beltzekin, berdeekin, urdinekin, gabe...

Joño! Baina, zer da hau? Hara! Hara! Aurpegian nire lehenengo bizar kimak! Eta bizarra uzten hasten banaiz? Denak bizarra uzten hasiko ote dira, ba? Badaezpada ere, alkateari herriaren izena aldatzeko eskatu behar diot. Proposamena ere pentsatu dut: Norbera. Ez legoke batere gaizki. Ea izenarekin batera izana ere aldatzen zaigun.